

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Hana Wosková

Vzdělávání v psychoterapii v ČR v evropském kontextu

**Training and education in psychotherapy in the Czech Republic in
the European context**

Praha 2019

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Šturma

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce, PhDr. Jaroslavu Šturmovi, za odborné vedení, věcné připomínky a profesionální náhled při zpracování.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla použita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 22.7.2019.

.....

vlastnoruční podpis autorky

Abstrakt

Předkládaná bakalářská práce se věnuje vzdělávání v psychoterapii v ČR v evropském kontextu. Literárně přehledová část se postupně zabývá historickým pozadím v oblasti psychoterapie, dále se zaměřuje na vznik a rozvoj různých forem výcviku a vzdělávání v psychoterapii. V práci je postupně popsáno několik významných psychoterapeutických směrů z hlediska jejich přístupu ke vzdělávání psychoterapeutů.

V další části je navržen výzkumný projekt, který se věnuje osobní zkušenosti zástupců různých psychoterapeutických směrů. Cílem takovéto výzkumné sondy by mělo být zmapování pozitivních a silných stránek a také slabších či méně rozpracovaných stránek různých vzdělávacích systémů v psychoterapii. K naplnění tohoto výzkumného projektu je navrženo využití hloubkového rozhovoru se zástupci několika různých významných psychoterapeutických směrů.

Klíčová slova

psychoterapie, vzdělávání, psychoterapeutický výcvik, psychologické poradenství

Abstract

This bachelor thesis deals with education in psychotherapy in the Czech Republic in the European context. The literary overview gradually deals with the historical background in the field of psychotherapy, then focuses on the emergence and development of various forms of training and education in psychotherapy. The thesis describes several important psychotherapeutic directions in terms of their approach to psychotherapist education.

In the next part there is proposed a research project, which is devoted to personal experience of representatives of different psychotherapeutic directions. The aim of such a research probe should be to map the positive and strong aspects as well as the weaker or less developed aspects of the various educational systems in psychotherapy. In order to fulfill this research project, it is proposed to use an in-depth interview with representatives of several important psychotherapeutic approaches.

Key words

psychotherapy, education, psychotherapeutic training, psychological counseling

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Počátky psychoterapie v ČR.....	9
3. Psychoterapie v každodenní praxi.....	12
3.1. Pohled na psychoterapii ve zdravotnictví (psychoterapie jako prostředek léčby).....	14
3.2. Pohled na psychoterapii mimo zdravotnictví (psychoterapie jako prostředek seberozvoje)	15
4. Vzdělávání v psychoterapii v ČR.....	17
4.1. Psychoterapeutický výcvik v ČR.....	18
4.1.1. Psychoanalýza a psychoanalytická terapie.....	19
4.1.2. Kognitivně-behaviorální psychoterapie.....	24
4.1.3. Rogersovská psychoterapie.....	26
4.1.4. Integrativní psychoterapie.....	28
4.1.5. Rodinná a systemická psychoterapie.....	29
5. Psychoterapie v edukačním kontextu v evropských souvislostech.....	33
5.1. Polsko.....	33
5.2. Slovensko.....	34
5.3. Rakousko.....	34
5.4. Německo.....	35
5.5. Spojené království Velké Británie a Severního Irska.....	36
6. Návrh výzkumného projektu.....	37
6.1. Výzkumné otázky.....	38
6.2. Popis metody.....	39
6.3. Popis a výběr výzkumného souboru.....	40
6.3.1. Popis souboru a kritéria výběru.....	40
6.3.2. Způsob výběru respondentů.....	40
6.4. Průběh sběru dat.....	41
6.5. Návrh polostrukturovaného rozhovoru.....	42
6.6. Způsob zpracování dat.....	44
6.7. Diskuze.....	45
7. Závěr.....	46
8. Zdroje.....	47

1. Úvod

Předkládaná bakalářská práce se věnuje převážně otázce vzdělávání v psychoterapii v ČR, přičemž je toto téma doplněno o kontext vzdělávání v psychoterapii v Evropě, především v sousedních zemích. Toto téma je zvoleno z důvodu dlouho probíhajících diskuzí na téma postavení Psychoterapie jako samostatného oboru a podmínek vzdělávání psychoterapeutů. Cílem práce je přiblížit rozdílné názory na tuto problematiku a pokusit se nalézt společné a jednotící prvky, neboť vnitřní koheze tohoto oboru je pro jeho úspěšný budoucí vývoj nezbytnou podmínkou.

Práce je rozčleněna do dvou základních částí. První část je věnována literárně přehledové části, ve druhé části bakalářské práce je věnován prostor pro návrh výzkumného projektu. Literárně přehledová část se postupně zabývá historickým pozadím v oblasti psychoterapie. Jeho přiblížení je důležité nejen pro pochopení problematiky vzdělávání psychoterapeutů v minulosti, ale také pro vytvoření představy možného dalšího vývoje tohoto tématu v budoucnosti. Bakalářská práce se věnuje také rozdílným úhlům pohledu na úlohu psychoterapeuta v každodenní praxi a to jak ve zdravotnictví tak mimo něj. Dále jsou v této části bakalářské práce shromážděny informace o některých psychoterapeutických výcvikových programech dostupných v České republice. Jednotlivé vybrané výcvikové programy jsou pak podrobněji popsány, především s důrazem na oblast vzdělávání zájemců o psychoterapeutický výcvik, přičemž nedílnou součástí je i zmapování vstupních požadavků pro jednotlivé psychoterapeutické výcviky. Bakalářská práce dále poskytuje náhled na oblast psychoterapie v zahraničí, konkrétně v Anglii, Německu, Rakousku, Polsku a na Slovensku. Na tuto literárně přehledovou část poté navazuje druhá část bakalářské práce, která se věnuje návrhu výzkumného projektu.

Výzkumný projekt, který se věnuje osobní zkušenosti zástupců různých psychoterapeutických směrů, je navržen tak, aby přinesl vhled do osobních zkušeností a pocitů spojených se vzděláváním v psychoterapii u několika význačných osobností v oblasti psychoterapie. Obecným cílem takovéto výzkumné sondy by mělo být zmapování pozitivních, silných a kladných stránek a také slabších či méně rozpracovaných stránek různých vzdělávacích systémů v psychoterapii. Především pak na základě rozhovorů s vybranými význačnými osobnostmi v oblasti psychoterapie shromáždit informace, které by

pomohly odpovědět na otázku, jaké aspekty hrají ve vzdělávání v psychoterapii největší roli napříč všemi uvažovanými psychoterapeutickými směry. Konkrétním cílem této sondy je tedy pokusit se najít jakýsi jednotný prvek vyskytující se ve všech druzích psychoterapeutického výcviku, který výrazně ovlivňuje proces vzdělávání psychoterapeutů, a shromáždit tak materiál k potencionálnímu vytvoření jednotné teorie vzdělávání v oblasti psychoterapie. K naplnění tohoto výzkumného projektu je navrženo využití metody případové studie, která by probíhala formou polo strukturovaného rozhovoru. Výzkumná sonda počítá se spoluprací několika zástupců různých významných psychoterapeutických směrů, především při realizaci hloubkového rozhovoru. Vzhledem k tomu že se jedná pouze o návrh kvalitativního výzkumu, je v práci věnován i dostatečný prostor pro diskusi, jejímž předmětem je především diskutování možných úskalí této metody, obzvláště úskalí plynoucí ze sběru dat a aplikačních možností.

Jako literární opora jsou v této bakalářské práci použity jak zdroje tuzemské, tak zdroje zahraniční. Vzhledem k tomu že zahraniční zájem o specifickou problematiku vzdělávání v psychoterapii v České republice není dostatečný, byla jsem značně limitována co se využití zahraničních literárních zdrojů týče. Literárních zdrojů na konkrétní téma vzdělávání v psychoterapii je obecně nedostatek, proto jsem převážně vycházela z informací dostupných elektronicky. Dále jsou také využity informace konkrétních výcvikových center dostupné především v elektronické podobě. V této práci je zvolen způsob citování podle normy APA (2010).

2. Počátky psychoterapie v ČR

Pro lepší porozumění současnému stavu psychoterapie je dobré se alespoň krátce zmínit o její historii a vývoji. Jisté psychoterapeutické smýšlení lze pozorovat v historii člověka již od jeho prvopočátku, avšak až v posledních sto letech se psychoterapie stala významnou a takřka neoddělitelnou součástí teorie a praxe psychologů. Stejně jako ve světě, i v České republice spatřujeme počátky psychoterapie ve filosofii a náboženství. A stejně tak začleňujeme její osamostatnění do období přelomu 19. a 20. století. Některými z významných osob, které přispěly k rozvoji psychoterapie, byli například Jan Evangelista Purkyně, známý propagátor fyzické i psychické hygieny a badatel v otázce léčivé síly snů, či Tomáš Garrigue Masaryk. Ten svým studiem sebevražd rozšířil zájem o duševní zdraví z jednotlivce na celou společnost (Motl, Vaněčková, Müller & Studenovský, 2015).

Důležitým milníkem byl rok 1886, kdy byla na české univerzitě v Praze založena katedra psychiatrie, čímž začala tradice vědeckého výzkumu a systematického vzdělávání v psychiatrii. Počátky samotné psychoterapie se však pojí až se jménem Sigmund Freud a především pak se vznikem psychoanalýzy. Její počátky na území Česka jsou spjaty především se jmény Jaroslav Stuchlík, který se podle Kratochvíla (2006) „*mimo jiné zabýval hypnózou a persuzí, propagoval hnutí mentální hygieny a připravil i první českou příručku o psychoterapii pod názvem Nárys psychoterapie a psychohygieny*“ (s. 137), a Jan Šimsa. V meziválečném období pak vznikla první oficiální studijní skupina psychoanalýzy registrovaná Mezinárodní psychoanalytickou asociací, jejíž vývoj byl bohužel ukončen obsazením tehdejšího Československa nacisty (Motl, Vaněčková, Müller & Studenovský, 2015).

Po druhé světové válce byla vlivem komunismu považována psychologie za pseudo-vědu a její orientace byla úzce zaměřena na studium centrálního nervového systému. Psychologická léčba tak byla odsunuta na pokraj zájmu, stejně tak jako psychoanalýza a behaviorismus. Naopak povolenou metodou byl autogenní trénink či skupinová terapie, která byla slučitelná se socialistickou kolektivistickou ideologií. V padesátých letech začalo pozvolné uvolňování režimu, což mělo dopad například na vznik psychoterapeutické sekce v Psychiatrické společnosti či na vznik časopisu Československá psychologie, jehož první vydání vyšlo v roce 1957. V roce 1958 pak byla obnovena Československá psychologická společnost a rok poté proběhl v Jeseníku kongres o neurózách, na němž se prvně setkali

američtí a sovětské psychoterapeuti a psychiatři (Motl, Vaněčková, Müller & Studenovský, 2015).

Šedesátá léta se nesla v duchu pozvolného oslabování socialistického režimu, což vedlo k postupnému přílivu nových směrů a přístupů ze zahraničí. Jednalo se například o logoterapii Viktora Frankla, psychoterapeutickou školu Carla Rogerse, Jungiánskou psychoterapii či psychodrama Jacoba Morena. Význačnou osobností na poli dětské psychologie a psychoterapie byl v té době Zdeněk Matějček, známý především studiem vlivu pěstounské péče na dětský vývoj a osobnost v dětském domově. Mimo vlivy proudící ze zahraničí byla česká psychologická a psychoterapeutická scéna obohacena tehdy nově vzniklou terapeutickou školou zvanou SUR. Další významnou osobností české psychoterapie šedesátých let byl Miroslav Plzák, který se věnoval především oblasti problémů soužití v manželství a depresi. Začaly také vznikat různé integrativní psychoterapeutické přístupy v čele s představiteli jako Ferdinand Knobloch, Milan Bouchal a Stanislav Kratochvíl, který založil léčebnou komunitu pro neurotické pacienty v Kroměříži, která od svého založení v roce 1971 běží víceméně nepřetržitě dodnes. Později v šedesátých letech se začaly objevovat pokusy s halucinogeny. Z tohoto také vycházel jeden ze zakladatelů transpersonální psychologie, Stanislav Grof, který později emigroval do USA, kde vyvinul metodu holotropního dýchání (Motl, Vaněčková, Müller & Studenovský, 2015).

Znovu narůstající cenzura a vliv ideologického tlaku v období normalizace měl bezpochyby neblahý vliv i na vývoj české psychoterapie. Přes emigraci významných osobností a stažení psychoanalytické literatury došlo také ke ztrátě kontaktu se západními zeměmi. Tento nedostatek byl kompenzován vzájemnou podporou Československa a ostatních zemí východního bloku, což vedlo v roce 1973 k uskutečnění 1. symposia socialistických zemí o psychoterapii v sanatoriu Horní Palata v Praze. V sedmdesátých a osmdesátých letech se stále zvyšoval zájem o psychologické studium a vzrůstala také poptávka po práci v institucích zdravotní péče. Jaroslav Skála v období osmdesátých let vedl psychoterapeutický úsek Psychiatrické společnosti a v roce 1979 založil Kabinet pro výcvik v psychoterapii na pražské psychiatrické klinice. V osmdesátých letech také docházelo k propagaci Rogersovské psychoterapie Janem Vymětalem a prvnímu představení Gestalt terapie Karlem Balcarem. Franklova logoterapie byla známá již od šedesátých let, avšak k jejímu systematickému tréninku došlo až během osmdesátých a devadesátých let (Motl, Vaněčková, Müller & Studenovský, 2015).

Díky Sametové revoluci v roce 1989 došlo i k revoluci v oblasti psychoterapie. Mnozí odborníci využili možnosti práce v zahraničí, jiní se ze zahraničí vraceli zpět s novými poznatky a zkušenostmi. I zdravá veřejnost projevila zájem o řešení svých psychických problémů, nebo možnosti psychického růstu, formou psychoterapie. Zaváděly se nové terapeutické tréninky, například Gestalt terapie a Daseinsanalýza, a dřívější přístupy se formovaly do oficiálních organizací (Motl, Vaněčková, Müller & Studenovský, 2015).

Podle Kratochvíla (2006) se v současnosti „*Česká psychoterapeutická společnost (v letech 1989-1999 Společnost pro psychoterapii a rodinnou terapii a předtím sekce Psychiatrické společnosti) – a na Slovensku analogická Slovenská psychoterapeutická společnost, ustavená v roce 1991 – snaží být určitou zastřešující organizací*“ (s. 133). Dnes také vzniká mnoho samostatných společností a registrovaných institutů, které organizují specializovanou výuku a výcvik (Kratochvíl, 2006).

3. Psychoterapie v každodenní praxi

I když v současnosti může být pro většinu lidí z hlediska konzumní kultury život mnohem jednodušší, problém jak žít, a dobře žít, svůj život je dnes stejně velký jako tomu bylo i v dobách minulých (Dryden, 1996).

Na psychoterapii obecně lze nahlížet ze dvou základních hledisek. Můžeme ji vnímat buď jako vědní obor s jeho obecnou a speciální částí (která se zaměřuje na aplikaci jednotlivých teoretických poznatků v praxi) nebo ji můžeme pojmut jako léčebnou činnost (Kratochvíl, 2006).

Ačkoli se ve starších učebnicích často setkáváme s mnoha kritérii na jejichž základě dochází k dělení psychoterapie, v současnosti dochází spíše ke sblížení jednotlivých směrů. Není tedy výjimkou, že praktikující psychoterapeuté absolvovali více odborných výcviků s různým zaměřením (Vybíral, Roubal a kol., 2010). Norcross a Goldfried (2005) na základě rozhovorů s odborníky v oblasti psychoterapie rozlišují pět základních směrů. Jedná se o psychoanalyticko-psychodynamický, kognitivně behaviorální, humanisticko-prožitkový, integrativní a proud zaměřený na rodinu a jiné systémy.

V České republice se můžeme setkat s různými druhy psychologických služeb, při jejichž vykonávání se více či méně často můžeme setkat s pojmem psychoterapie. Pod tímto názvem však můžeme chápat také jiná působení na duševní zdraví člověka, například působení pastorální medicíny nebo přírodního léčení (I. Telec, 2017).

Z českého zdravotnického práva vyplývají jistá omezení užívání profesního označení psychoterapeut, i tak se ale s používáním slova terapie můžeme setkat poměrně často. Například jej můžeme zaznamenat v kontextu alternativních léčitelských směrů jako je třeba aromaterapie, či různé jiné přírodní léčitelské směry. V těchto souvislostech dnes dochází také k nejasnému chápání a používání pojmu psychoterapie, který bývá často užíván v různém významu a k rozličným účelům. Problematické chápání pojmu psychoterapie a psychoterapeut vyplývá z posouzení, jedná-li se o zdravotní službu (spadající do oblasti zdravotnického práva) či nikoli (I. Telec, 2017). Z právního hlediska je také nutné rozlišovat mezi **psychoterapií** a **psychologickým poradenstvím**. I. Telec v této souvislosti zmiňuje metodický pokyn bývalého Ministerstva hospodářství ze dne 17. 5. 1996, k obsahovým

náplním jednotlivých živností, ve kterém se hovoří o souvislosti mezi psychologickým poradenstvím a psychoterapií, nikoli o jejich zaměnitelnosti (2017).

Ivo Telec (2017) zmiňuje, že v České republice se také setkáváme s různými psychologickými povoláními, která podléhají různým úpravám z oboru veřejného práva. Část z nich spadá mezi zdravotní služby a část mezi živnostenská povolání. Nutno také zmínit, že v České republice stále chybí zákonem zřízená veřejnoprávní zájmová korporace v podobě profesní psychologické komory. *„Existuje ovšem řada civilních odborných společností, z nichž si můžeme jmenovat, alespoň co se psychoterapie všeobecně týče, Asociaci klinických psychologů České republiky nebo Českou psychoterapeutickou společnost České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně, a. s., anebo Sekci psychoterapie České psychiatrické společnosti Purkyněho společnosti.. Vedle toho se můžeme setkávat i s odbornými společnostmi dílčího nebo specifického psychoterapeutického zaměření”* (Telec, 2017, s. 21).

3.1. Pohled na psychoterapii ve zdravotnictví (psychoterapie jako prostředek léčby)

Přestože se mezi odborníky i laickou veřejností stále více rozmáhá názor na úzkou propojenost a souvislost mezi tělesným a duševním onemocněním člověka, přetrvává v akademické a klinické medicíně vůči tomuto skeptický postoj. Skorunka (2011) uvádí, že *„psychosomatické pojetí medicíny, po němž volají psychoterapeuticky orientovaní lékaři, psychologové, případně i sami pacienti, je pro některé lékařské autority synonymem alternativní, nevědecké disciplíny, jejíž rozvoj a kultivaci nepovažují za žádoucí“* (s. 718).

Ivo Telec (2017) ve svém článku Psychoterapie a právo dospívá k závěru, že poskytování **psychoterapie** *„podle českého práva patří mezi zdravotní služby, které jsou vyhrazeny podle zdravotnického práva“* (s. 16). Kratochvíl (2006) uvádí, že v *„České republice byla přijata pro zdravotnictví koncepce nástavbové funkční specializace v psychoterapii pro atestované psychiatry a klinické psychology. Zájemci z řad atestovaných lékařů jiných oborů se musí navíc podrobit zkoušce z psychiatrie“* (s. 145). Psychoterapii lze, na základě českého zdravotnického práva, dělit na systematickou, emergentní a podpůrnou. Každá psychoterapeutická škola pak čerpá z různých psychologických teorií osobnosti a vyznačuje se používáním různých metod působení na duševní zdraví (Telec, 2017, s. 20). Vymětal (2004) uvádí, že *„systematickou i podpůrnou psychoterapeutickou léčbu dnes provádějí specialisté pracující nejčastěji v rámci zdravotnických zařízení (ambulance, denní stacionáře, lůžková oddělení) nebo zcela samostatně i mimo zdravotnická zařízení (různé typy privátních praxí). V dostatečné míře je hrazena zdravotními pojišťovnami“* (s. 24).

V České republice se k tomuto zdravotnickému zařazení psychoterapie přiklání především Česká psychoterapeutická společnost České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně, která *„je dobrovolné sdružení fyzických osob, lékařů, psychologů a jiných pracovníků ve zdravotnictví a z příbuzných oborů“* (Česká psychoterapeutická společnost, n. d.).

3.2. Pohled na psychoterapii mimo zdravotnictví (psychoterapie jako prostředek seberozvoje)

"V České i Slovenské republice se kvalifikované využívání psychoterapie uplatňovalo a uplatňuje - podobně jako jinde ve světě – i v poradenské činnosti mimo oblast zdravotnictví. Systematická psychoterapeutická práce se provádí zejména v síti manželských a předmanželských poraden a v poradnách pedagogicko – psychologických“ (Kratochvíl, 2006, s. 286).

Otázkou duševního zdraví a psychické pohody se dnes zabývá mnoho oborů. Jedním z nich, mimo např. biologii a sociologii, je psychologie, k čemuž Šnajdrová (2018) poznamenává, že se „psychologie nejdříve stavěla spíše do role pomocníka psychiatrie. Zkoumala zdravý vývoj a fungování lidské psychiky proto, aby mohla porozumět různým odchylkám a nemocem naší mysli. Postupně se však začala prosazovat pozitivní psychologie, psychohygienu a další oblasti psychologie zaměřené nikoli na léčbu, ale na to, aby se běžný člověk cítil ještě lépe a spokojeněji“ (s. 9). Také Kratochvíl (2006) uvádí, že „můžeme k psychoterapii zařadit i práci s osobami, které netrpí chorobnými příznaky, ale mohly by účinněji a tvořivěji rozvíjet své možnosti, své sociální a partnerské vztahy a svou osobnost“ (s. 287).

Ačkoli je v České republice obor Psychoterapie zařazen pod zdravotní služby, které jsou vyhrazeny podle zdravotnického práva, je možné se s poskytováním psychoterapie setkat běžně i mimo zdravotnictví, „zejména v poradenství (pedagogické a psychologické poradny, poradny pro rodinu, manželské poradny atd.) a využívána je i na půdě církví při pastorační, v rámci diakonické a charitativní služby, ale i v činnostech necírkevních humanitárních organizací“ (Vymětal, 2004, s. 36). Poskytování psychoterapie „mimo resort zdravotnictví není nijak legislativně upraveno, a tedy neexistuje formalizované oprávnění k výkonu psychoterapie v tomto prostoru“ (Česká asociace pro psychoterapii, 2019).

V souvislosti s touto touhou po seberozvoji a nalezení duševní rovnováhy přicházejí za odborníky v oblasti psychoterapie a psychologického poradenství i lidé z řad neklinické populace. Díky tomuto začala postupně jako doplněk vznikat různá centra pro osobní růst, seberozvojové programy a workshopy či jednotlivci nabízející obdobné služby. Mimo vzdělané a zkušené psychoterapeuty však lze narazit i na další osoby pokrývající poptávku,

například na různé šamany, osobní kouče, guru, alternativní léčitele a poradce, kteří využívají různé alternativní metody (Vybíral, 2016). Pokud se podíváme na psychoterapii jako na pomoc lidem s jejich problémy v rámci různých osobních vztahů, mohou zde například zaujmout místo i přátelé a důvěrníci. Zajímavou alternativou pomoci jsou také svépomocné skupiny, jejichž hodnota spočívá například v možnosti ventilace a sdílení problémů, vyjádření pocitů a obdržení podpory a rady kolektivu (Bateman, Brown & Pedder, 2000). Vzhledem k tomu že i tito nekvalifikovaní „paraprofesionálové“ mohou být v psychoterapii efektivní, neměli by být automaticky odvrženi jen proto, že nejsou lékaři či kliničtí psychologové. Namísto toho bychom měli věnovat pozornost spíše tomu jaký užitek má a za jakých podmínek je jejich práce vedena (Vybíral, 2016).

4. Vzdělávání v psychoterapii v ČR

V současné době existuje několik možností a cest, jak se stát psychoterapeutem. Když opomeneme samozvané „psychoterapeuty“, absolventy různých kurzů nebo účastníky na zajímavých přednáškách, dostáváme se k absolventům vysokých škol a psychoterapeutických výcviků.

V současnosti můžeme v ČR pohlížet na psychoterapii ze dvou rozdílných úhlů. Psychoterapii můžeme pojímat buďto jako techniku, kterou využíváme v léčebném procesu, nebo jako samostatný obor se svými postupy a teoriemi. Ačkolí je psychologie obor ze kterého psychoterapie primárně vzešla, nejsou v současnosti psychologové na profesi psychoterapeuta dostatečně připraveni. Je tedy nezbytné, po dokončeném vysokoškolském vzdělání v magisterském stupni, pro výkon této profese absolvovat ještě **psychoterapeutický výcvik** (P. Fulier, 2017).

Pro získání odborného označení Psychoterapeut je dále nutné absolvovat vzdělávací program Psycholog ve zdravotnictví se specializačním oborem vzdělávání Psychoterapie. V září roku 2018 vstoupila v platnost novela nařízení vlády č. 31/2010 Sb. o oborech specializačního vzdělávání a označení odbornosti zdravotnických pracovníků se specializovanou způsobilostí (novela byla vyhlášena pod č. 164/2018 Sb.), díky níž musí kliničtí psychologové složit atestační zkoušku z psychoterapie. Avšak *„zavedení oboru specializačního vzdělávání pro psychology ve zdravotnictví neznamená, že by nemohla být realizována psychoterapie mimo oblast zdravotnictví, a to k tomu řádně vzdělanými a proškolenými pracovníky“* (Hladíková, 2018). Toto vyplývá i z Ženevské deklarace (kterou přijala Evropská psychoterapeutická asociace již v roce 1990), která *„definuje provádění psychoterapie jako nezávislé a svobodné povolání, odvozené pouze z absolvování regulérního výcviku, přičemž přístup do výcviku (a tudíž i vstup do profese) není zdaleka omezen na předchozí psychiatrickou nebo klinicko-psychologickou kvalifikaci“* (Kalina, 2013, s. 92).

4.1. Psychoterapeutický výcvik v ČR

Pro výkon povolání psychoterapeuta je v České republice zapotřebí absolvovat tři základní složky psychoterapeutického vzdělání, kterými jsou získání **teoretických znalostí**, **sebezkušnostní výcvik** a **supervize** (Obrhelová, 2006, s. 41).

Při získávání teoretických znalostí je nutné zevrubné seznámení se s psychoterapeutickým přístupem, ve kterém vzdělávání probíhá. Toto spočívá především v získání základních teoretických východisek a poznatků daného přístupu, které adeptovi psychoterapie dodávají nezbytné intelektuální zázemí (Obrhelová, 2006, s. 41).

Nejdelší částí psychoterapeutického vzdělávání bývá zpravidla sebezkušnostní výcvik, který u adepta psychoterapie prohlubuje sebepoznání, rozvíjí schopnost empatie a posiluje integritu osobnosti. Díky výcviku je adeptovi poskytnuta možnost náhledu na jeho vlastní protipřenosovou reakci, která může být ovlivněna zkreslenou percepcí, pocity či fantaziemi. Tento náhled je nezbytný, jelikož právě svou osobnost ve výkonu profese psychoterapeuta adept využívá. (Obrhelová, 2006). Psychoterapeutický výcvik podle Kaliny (2013) umožňuje, „*abychom si dráhu terapeuta opravdu svobodně zvolili a dlouhodobě se na ni bezpečně pohybovali*“ (s. 83). Kratochvíl (2006) poukazuje na to, že „*značný význam nabyly výcvikové skupiny a výcvikové komunity, které se vytvářejí ze zájemců o psychoterapeutickou činnost. U nás se začaly takové skupiny organizovat od roku 1967 v rámci psychoterapeutické komise*“ (s. 144). Takovéto komunitní výcviky pak trvají zpravidla několik let. Mimo ně v současnosti vzrůstá i nabídka různých krátkodobějších školení a kurzů. Ačkoli dnes není jednotný názor, zda mají uchazeči o psychoterapeutický výcvik absolvovat úplný akreditovaný výcvik s jednostranným zaměřením či mohou být od začátku zaměření eklekticky, měli by podle požadavků Evropské společnosti pro psychoterapii a její tzv. štrasburské deklarace z roku 1990 podstoupit výcvik v rozsahu **nejméně 500 hodin** v některém ze základních směrů psychoterapie (Kratochvíl, 2006).

Supervize je podle Kaliny (2013) „*vedle výcviku druhým pilířem, o nějž se opírá bezpečná a důvěryhodná odbornost*“ (s. 83). Je jí myšleno prezentování vlastní psychoterapeutické práce zkušenějšímu kolegovi či práce pod jeho dohledem. Toto napomáhá především k odhalení mechanismů, které mohou bránit účinné terapii a k jejich eliminaci. Supervize je možná formou balintovských skupin, individuálně či skupinově (Obrhelová,

2006, s. 44).

Norcross a Goldfried (2005) v současnosti rozlišují **pět základních směrů** (psychoanalyticko-psychodynamický, kognitivně behaviorální, humanisticko-prožitkový, integrativní a proud zaměřený na rodinu a jiné systémy). Kirschenbaum a Jourdan (2005) na základě počtu knih, kapitol a článků v dostupných psychoterapeutických časopisech vydaných v letech 1987-2004 určili jako současné nejvýznamnější psychoterapeutické školy Psychoanalýzu, Kognitivní, Behaviorální a Kognitivně – behaviorální psychoterapii, Rodinnou terapii, Rogersovskou psychoterapii, Gestalt psychoterapii, Racionálně – emoční terapii A. Ellise, Multikulturní poradenství, Adleriánskou psychoterapii, Psychodynamickou psychoterapii, Terapii realitou W. Glasera, Existenciální terapii V. Frankla a Eklektickou a integrativní terapii (v následujícím pořadí). Na základě těchto informací se následující kapitola věnuje oblasti psychoterapeutického výcviku v ČR v oblasti **Psychoanalýzy, Kognitivně – behaviorální psychoterapie, Rogersovské psychoterapie, Integrativní a Rodinné terapie.**

4.1.1. Psychoanalýza a psychoanalytická terapie

Andrlová (2007) uvádí, že „*Česká psychoterapeutická společnost byla ustanovena v roce 1990 a v současné době je jejím prezidentem V. Mikota. Ve stejném roce vznikl i Psychoanalytický institut. V roce 2003 se Česká psychoanalytická společnost stala plnohodnotnou součástí Mezinárodní psychoanalytické asociace*“ (s. 10). Od roku 1994 probíhá v České společnosti pro psychoanalytickou psychoterapii, která je členem Evropské federace psychoanalytické psychoterapie ve veřejném sektoru a také vydává odborný časopis *Revue psychoanalytická psychoterapie, výcvik v psychoanalytické terapii* (Andrlová, 2007). Podle Kratochvíla (2006) psychoanalytická psychoterapie prezentovaná Českou společností pro psychoanalytickou psychoterapii „*přijímá psychoanalytické učení, ale je liberálnější ve volbě technik, frekvence sezení i trvání léčby*“ (s. 134). Podle Machálkové (2012) je v České společnosti pro psychoanalytickou psychoterapii „*výcvik ve skupinové psychoanalytické psychoterapii organizován podle zásad platných v příbuzných institucích v zahraničí (zejména v Institute of Group Analysis v Kodani, v European Federation for Psychoanalytical Psychotherapy a v European Group Analytic Training Institute Network) a je plně mezinárodně akceptován*“ (s.12).

Česká psychoanalytická společnost

Charakteristika

„Česká psychoanalytická společnost byla ustanovena v roce 1990“ (Andrlová, 2005, s. 21). Navazuje na činnost Studijní skupiny pro psychoanalýzu, která byla založena v Praze roku 1936. Nabízí psychoanalytickou léčbu a organizuje psychoanalytický trénink a vzdělávání. V současnosti je Česká psychoanalytická společnost, a její organizační složka Psychoanalytický institut, členem Mezinárodní psychoanalytické společnosti (ve svém rozhodování v odborných a etických otázkách jedná s jejími stanovami při respektování českého právního řádu) a Evropské psychoanalytické federace (Česká psychoanalytická společnost, n. d.).

Struktura výcviku

Česká psychoanalytická společnost je zřizovatelem Psychoanalytického institutu, který na základě standardů Mezinárodní psychoanalytické asociace vybírá a připravuje kandidáty psychoanalýzy pro povolání psychoanalytika. Kandidáti jsou připravováni na dlouhodobou intenzivní práci s klientem prostřednictvím studia teorie a techniky psychoanalýzy. Toto teoretické vzdělávání, v jehož průběhu kandidáti procházejí čtyřikrát týdně vlastní psychoanalýzou, trvá celkem čtyři roky a je završeno zkouškou. Po tomto období následuje supervize. Supervize sestává obvykle ze dvou případů, kdy na jeden případ připadá 75 hodin supervize při frekvenci jednou týdně. Poté následuje čtyřleté nadstavbové vzdělávání, které je určeno budoucím tréninkovým a supervizním psychoanalytikům. Studium je zakončeno sepsáním a prezentací závěrečné práce. Absolvováním výcviku v jeho celém rozsahu mohou kandidáti získat mezinárodně uznávaný statut psychoanalytika jakožto člena Mezinárodní psychoanalytické asociace (Česká psychoanalytická společnost, n. d.).

Cílová skupina

Vzhledem k tomu, že psychoanalytický výcvik nabízený Českou psychologickou společností má postgraduální charakter, je nutné aby zájemci o psychoanalytický výcvik pocházeli z řad lékařů (psychiatrů či psychosomaticky zaměřených specialistů) nebo klinických psychologů. Výjimečně mohou zájemci pocházet i z řad psychologů pracujících v oblasti manželského, rodinného či dětského výchovného poradenství (Česká psychoanalytická společnost, n. d.).

Kritéria pro přijetí do výcviku

O výběru uchazečů o výcvik v psychoanalýze rozhoduje Psychoanalytický institut České psychoanalytické společnosti (PI ČPS). Uchazeč se musí podrobit přijímacím pohovorům u nejméně dvou tréninkových psychoanalytiků PI ČPS a uhradit jim smluvní honorář. Na základě písemného a ústního přednesení pohovorů oběma tréninkovými psychoanalytiky rozhodne výbor formou hlasování (je nutné odsouhlasení dvoutřetinovou většinou) o přijetí či nepřijetí uchazeče za kandidáta. Poté se uchazeč stává kandidátem psychoanalýzy a nastupuje do osobní analýzy k tréninkovému psychoanalytikovi (Česká psychoanalytická společnost, n. d.).

Kritéria pro ukončení výcviku

Po ukončení osobní analýzy, absolvování závěrečné zkoušky a úspěšném ukončení supervize se kandidát může formou písemné přihlášky přihlásit k závěrečnému kolokviu. Způsobilost ke kolokviu musí odsouhlasit (dvoutřetinovou většinou) tréninkový výbor. Kandidát musí jako podklad pro kolokvium vypracovat kasuistiku jednoho supervidovaného případu v rozsahu 25-40 normostran, ve které prokáže svou klinickou a teoretickou kompetenci k analytické práci (Česká psychoanalytická společnost, n. d.).

Česká společnost pro psychoanalytickou psychoterapii

Charakteristika

Česká společnost pro psychoanalytickou terapii nabízí především výcvik zájemcům o psychoanalytickou psychoterapii, vydává Revue pro psychoanalytickou psychoterapii a psychoanalýzu, pořádá odborné akce a seznamuje se svou prací odbornou i širší veřejnost. Zájemci o psychoanalytickou psychoterapii se v rámci České společnosti pro psychoanalytickou psychoterapii mohou hlásit do několika sekcí. Jedná se o sekci individuální psychoanalytické psychoterapie, sekci skupinové psychoanalytické psychoterapie, párovou a rodinnou sekci a dětskou sekci. Česká společnost pro psychoanalytickou terapii je jednou z členských zemí organizace European Federation for Psychoanalytic Psychotherapy in the Public Sector (EFPP), která sdružuje psychoanalytiky a psychoanalytické terapeuty evropských společností a organizací, které se věnují tréninku a vzdělávání psychoanalytických psychoterapeutů (Česká společnost pro psychoanalytickou psychoterapii, n. d.).

Struktura výcviku

Individuální výcvik v psychoanalytické psychoterapii je postgraduálního rázu a je organizován podle zásad EFPP. Systém výcviku se skládá z přijímací části, osobního individuálního výcviku (minimálně dvakrát týdně 45-50 minut po dobu minimálně 4 let), teoretického vzdělávání (obsah výuky má být v souladu se základními standardy EFPP, výuka probíhá ve formě přednášek a seminářů v rozsahu 360 hodin), supervize (povinné jsou dva supervidované případy nejlépe dvou různých pohlaví a u dvou supervizorů v rozsahu 360 sessí, přičemž by měl být alespoň jeden případ kandidáta supervidován po dobu dvou let) a závěrečného kolokvia (Česká společnost pro psychoanalytickou psychoterapii, n. d.).

Výcvik ve **skupinové** psychoanalytické psychoterapii je organizován zejména podle zásad Institute of Group Analysis v Kodani, European Federation for Psychoanalytical Psychotherapy a European Group Analytic Training Institute Network. Výcvik se skládá celkem ze tří částí a minimální doba celkového výcviku je šest let a minimální celková skupinová zkušenost je 550 výcvikových hodin. První, sebezkušenostní, část výcviku probíhá ve skupině vedené jedním skupinovým terapeutem v celkovém minimálním počtu 350 výcvikových hodin. Výcvik probíhá deset měsíců v roce po dobu tří až čtyř let. Druhá, teoretická, část výcviku obsahuje 200 výukových hodin přednášek a seminářů a je rozvržena do dvou let. Třetí část výcviku, supervize, se skládá z alespoň 200 supervizních hodin (supervidovaná je práce kandidáta s jednou či více skupinami pacientů, které se scházejí alespoň jednou týdně na jednu sessi) po dobu minimálně dvou a půl roku (Česká společnost pro psychoanalytickou psychoterapii, n. d.).

Výcvik **párové a rodinné** psychoanalytické psychoterapie mohou obdržet kandidáti jako dodatkovou kvalifikaci ke kvalifikaci psychoanalytického psychoterapeuta v individuální a skupinové sekci či v sekci pro děti a dospívající. Výcvik probíhá nejméně dva roky a skládá se ze 100 hodin specializovaných teoretických seminářů, minimálně 100 hodin supervizní zkušenosti a jedné párové či rodinné individuální supervize celého případu (Česká společnost pro psychoanalytickou psychoterapii, n. d.).

Zájemci o práci s dětmi a adolescenty mohou absolvovat výcvik v psychoanalytické psychoterapii **děti a adolescentů**. Za prvé se kandidát účastní osobní tréninkové psychoanalytické psychoterapie v minimálním počtu 300 hodin přibližně po dobu tří let. Dále je nutné účastnit se teoretické části výcviku, která probíhá formou přednášek a seminářů v rozsahu 360 hodin. Povinná je také supervize tří případů u nejméně dvou supervizorů. Každý

případ musí pocházet z jiné věkové kategorie (dítě předškolního, školního věku a adolescent) a celkový počet všech supervizí má činit minimálně 100 hodin (Česká společnost pro psychoanalytickou psychoterapii, n. d.).

Cílová skupina

Výcvik v psychoanalytické psychoterapii je určen pro zájemce, kteří mají absolvovaný minimálně jeden rok v klinické či psychologicko-poradenské praxi. Jedná se zejména o uchazeče z řad lékařů a psychologů či jiné vhodné zdravotnické profese. Případně je také možné udělit výjimku uchazečům kteří výše uvedené podmínky nesplňují, avšak praktikují psychoterapii po delší dobu. Vysokoškolští studenti, kteří dosáhli věku 23 let, výše zmíněných specializovaných oborů mohou po úspěšném zvládnutí přijímacího pohovoru nastoupit pouze do první fáze výcviku (Česká společnost pro psychoanalytickou psychoterapii, n. d.).

Kritéria pro přijetí do výcviku

O vstup do výcviku žádá uchazeč formou písemné žádosti. Následuje pohovor s nejméně dvěma terapeuty, kteří nezávisle na sobě přednesou své stanovisko tréninkovému výboru, jež rozhodne o přijetí či nepřijetí kandidáta s přihlédnutím k jeho vzdělání a využitelnosti výcviku v jeho praxi. Uchazeč je následně o rozhodnutí písemně informován (Česká společnost pro psychoanalytickou psychoterapii, n. d.).

Kritéria pro ukončení výcviku

Každý výcvik je ukončen obhajobou závěrečné kolokviální práce. **Individuální** výcvik v psychoanalytické psychoterapii je, po úspěšném absolvování všech předcházejících úseků výcviku, završen obhajobou písemné kazuistiky jednoho ze supervidovaných případů v závěrečném kolokviu. Závěrečná kazuistika o rozsahu 20-30 normostran, obsahující shrnutí úvodního interview, průběh terapie, metapsychologickou rozvalu a dvě ukázky sessí z nichž jedna obsahuje práci se sny, je kandidátem předložena tréninkovému výboru. Jeho členové poté vypracují písemné vyjádření o kterém kandidáta písemně informují (Česká společnost pro psychoanalytickou psychoterapii, n. d.).

Výcvik ve **skupinové** psychoanalytické psychoterapii je, po úspěšném absolvování všech předcházejících úseků výcviku, završen předložením písemné závěrečné práce v rozsahu 15-20 stran. V této práci je zpracováno kandidátem zvolené teoretické téma a

kazuistika jedné ze supervidovaných skupin. Poté práci posuzuje tréninkový výbor a následuje obhajoba práce kandidátem (Česká společnost pro psychoanalytickou psychoterapii, n. d.).

Výcvik **párové a rodinné** psychoanalytické psychoterapie je možné završit, po úspěšném absolvování všech předcházejících úseků výcviku, předložením kazuistiky jednoho supervidovaného případu v rozsahu 15-20 stran. O výsledku je kandidát informován bezprostředně po závěrečném kolokviu (Česká společnost pro psychoanalytickou psychoterapii, n. d.).

Výcvik v psychoanalytické psychoterapii **děti a adolescentů** kandidát završí, po úspěšném absolvování všech předcházejících úseků výcviku, předložením písemné kazuistiky jednoho ze supervidovaných případů v rozsahu 15-20 stran v závěrečném kolokviu. Bezprostředně po závěrečném kolokviu je kandidát informován o výsledku hlasování tréninkového výboru (Česká společnost pro psychoanalytickou psychoterapii, n. d.).

4.1.2. Kognitivně-behaviorální psychoterapie

Kognitivně-behaviorální terapie se v české psychoterapii začala prosazovat již po „sametové“ revoluci. Její výcvik však započal až rokem 1991 a o rok později vznikla sekce KBT, později pak samostatná Česká společnost kognitivně-behaviorální terapie. Později vznikly dva výcvikové instituty, a to Institut KBT a KB centrum (Andrlová, 2007). Především pro zdravotní sestry, lékaře, psychology a sociální pracovníky *„je určen výcvikový kurz v kognitivně behaviorální terapii, který je realizován Mezinárodním institutem kognitivně behaviorální terapie Odyssea“* (Machálková, 2012, s. 28).

ODYSSEA – Mezinárodní institut KBT

Charakteristika

Výcvikový program v kognitivně behaviorální terapii se skládá z celkem 120 hodin teoretického vzdělávání, 250 hodin praktického výcviku a 100 hodin supervize. Tento výcvik, jehož garanty a hlavními lektory jsou Doc. MUDr. Ján Praško a CSc. a MUDr. Petr Možný, odpovídá standardům Evropské asociace pro Kognitivně behaviorální terapii a je akreditován Českou psychoterapeutickou společností České lékařské společnosti J. E. Purkyně (Odyssea: mezinárodní institut KBT, n. d.).

Struktura výcviku

V prvním, čtyřletém, stupni výcviku se frekventanti zabývají teorií behaviorální a kognitivní terapie v rozsahu 100 hodin a jinými psychoterapeutickými směry v rozsahu 20 hodin. V praktické části výcviku se pak v rozsahu 200 hodin věnují nácviku terapeutických dovedností a sebezkušenostním výcvikem stráví 150 hodin.

Ve druhém, ročním, stupni výcviku se v rozsahu 50 hodin věnují nácviku supervizních dovedností a ve stejném rozsahu pak i samotné supervizi (Odyssea: mezinárodní institut KBT, n. d.).

Cílová skupina

Výcvik je určen zdravotnickým pracovníkům, konkrétně zdravotním sestřám, lékařům, psychologům, sociálním pracovníkům a speciálním a léčebným pedagogům (Odyssea: mezinárodní institut KBT, n. d.).

Kritéria pro přijetí do výcviku

Do výcviku se mohou přihlásit absolventi vzdělání vhodného pro oblast pomáhajících profesí s minimálním středoškolským dokončeným vzděláním v oblasti zdravotnictví. Nutná je také praxe v oblasti medicíny a pomáhajících profesí a také pravidelná práce s klienty. O přijetí uchazeče do výcviku rozhoduje, po úspěšném absolvování rozřazovacího vstupního workshopu či případnému individuálnímu interview, lektorský tým. Uchazeč také musí předložit dotazník s životopisem a jeho motivací k výcviku, dále pak také plán na čem chce uchazeč během pěti let výcviku pracovat (Odyssea: mezinárodní institut KBT, n. d.).

Kritéria pro ukončení výcviku

Kritériem pro úspěšné ukončení výcviku je složení závěrečné zkoušky, která je možná po splnění několika předcházejících podmínek. Jedná se o dvanáct supervidovaných kazuistik, osm esejí a výzkumnou práci, jež musí účastníci výcviku vypracovat. Teprve po splnění těchto podmínek jsou připuštěni k závěrečné zkoušce, která je složena z několika okruhů. Účastníci z oblasti mimo zdravotnictví musí složit zkoušku z psychopatologie. Všichni účastníci pak dále musí úspěšně odpovědět na dvě teoretické otázky a obhájit dvě náhodně vybrané kazuistiky, na kterých v době kurzu pracoval (Odyssea: mezinárodní institut KBT, n. d.).

4.1.3. Rogersovská psychoterapie

Počátky Rogersovské terapie u nás lze pozorovat již v poválečném období, ale první výcvik se uskutečnil s podporou Stanislava Kratochvíla až v roce 1984. V roce 1993 vznikl brněnský Český institut pro přístup zaměřený na člověka a o rok později Institut PCA Praha, který je jedním ze zakládajících členů Evropské sítě PCA asociací, přičemž oba instituty jsou sdruženy v Asociaci pro psychoterapii, poradenství a přístup zaměřený na člověka a nabízejí akreditovaný výcvik v terapii zaměřené na člověka (Andrlová, 2007).

PCA Institut Praha

Charakteristika

V roce 1992 byl v Praze založen Institut pro psychoterapii a poradenství zaměřené na člověka, který dodnes uplatňuje psychologické přístupy k člověku podle zásad Carla R. Rogerse. Institut nabízí především dlouhodobé výcviky v psychoterapii a poradenství, kde získané zkušenosti mohou být aplikovány jak v oblastech psychologie a lékařství, tak v oblastech sociální práce, pedagogiky, mezikulturních komunikací či managementu. Výcvikové programy jsou akreditovány Českou psychoterapeutickou společností a Psychiatrickou společností ČLS JEP, Asociací klinických psychologů a IPVZ. PCA Institut úzce spolupracuje s Českou asociací pro psychoterapii a je také členem mezinárodních organizací jako PCE Europe a WAPCECP (PCA Institut Praha, n. d.).

Struktura výcviku

Výcvik obsahuje celkem šest oblastí, které zaručují frekventantovi celkovou systematickou přípravu pro práci s pacienty podle požadavků PCA. Jedná se jednak o **práci na sobě**, která prostřednictvím skupinových zážitků, osobní interakce s facilitátory a ostatními účastníky výcviku, napomůže lepšímu uvědomění si sebe sama. Následuje výcvik dovedností a teorie. **Výcvik dovedností** napomůže frekventantům rozvinout jejich dovednosti, postoje a kvality osobní přítomnosti a **teoretická část** výcviku, probíhající formou přednášek, skupinových diskusí a individuálního studia, je další neoddelitelnou složkou výcviku. Další oblastí výcviku je **práce s klienty nebo pacienty**, která je nutná pro úspěšné ukončení druhého stupně výcviku. V této části je vyžadováno alespoň 100 hodin supervidované práce s klienty či pacienty v PCA přístupu. V průběhu výcviku je také vyžadována supervizní konzultace. Vyžadována je hodina **supervize** na každé 3-4 hodiny

práce s klientem, přičemž třicet hodin supervize je absolvováno skupinově a třicet hodin individuálně (v rámci druhého stupně výcviku). Závěrem je nutné absolvovat, pokud účastníci chtějí pracovat jako psychoterapeuti či poradci, 40 hodin osobní **individuální terapie** (PCA Institut Praha, n. d.).

Cílová skupina

Komplexní výcvikový program se skládá ze dvou stupňů. Cílová skupina pro kterou je výcvik určen se liší podle povahy jednotlivých stupňů výcviku. V **prvním stupni** výcviku se jedná o komunitně skupinový program, který je určen všem pracovníkům pomáhajících profesí. **Druhý stupeň**, individuální výcvikový program v PCA psychoterapii, je určen zájemcům o psychoterapii podle požadavků PCA a zároveň těm, kteří úspěšně dokončili komunitně skupinový program (PCA Institut Praha, n. d.).

Kritéria pro přijetí do výcviku

Jak uvádí Machálková (2012), je nutné aby „*kandidáti absolvovali před zahájením programu úvodní výběrové setkání, které slouží pro rozhodování o vstupu a zařazení do výcviku. Na výběrovém setkání účastníci získají podrobnější informace o podmínkách výcviku a s vybranými uchazeči bude uzavřena písemná Smlouva o absolvování výcviku*“ (s. 24).

Kritéria pro ukončení výcviku

Pro získání **Osvědčení o absolvovaných hodinách výcviku v PCA** je nutné absolvování prvního stupně výcviku, **komunitně skupinový program**. Jedná se celkem o **720 hodin výcviku** (práce v zážitkových skupinách – 350 hodin, nácvik dovedností terapeutického rozhovoru a vedení skupiny – 200 hodin, teorie PCA – 80 hodin, skupinová supervize práce s klientem – 30 hodin, volitelné aktivity – 60 hodin), který by měl účastník absolvovat během tří a půl let. Dále je nutné odevzdat písemnou sebereflexi osobního rozvoje v rozsahu 3-5 stran (první v polovině výcviku, další v závěru skupinové části výcviku) a jeden až dva audio či video záznamy sezení s klientem či skupinou, s doslovným přepisem, v rozsahu minimálně 20 minut na každý případ. Pro získání **Diplomu o absolvování komplexního psychoterapeutického výcviku v PCA** je nutné absolvování prvního stupně výcviku, a dále individuálního výcvikového programu v PCA psychoterapii v rozsahu minimálně **400 hodin výcviku** (supervidovaná vlastní práce s pacientem – 120 hodin, Individuální supervize vlastní terapeutické práce – 30 hodin, vlastní individuální terapie – 40 hodin, individuální studium teorie PCA včetně zpracování závěrečné práce – cca 200 hodin,

závěrečná integrující písemná práce – min. 15 normostran, obhajoba závěrečné práce – cca 5 hodin), který je nutné dokončit v průběhu maximálně čtyř let po ukončení prvního stupně. Dále je nutné odevzdat doslovný přepis jedné audio či video nahrávky sezení s klientem, v rozsahu 50 - 60 minut, jejíž vybraná část bude prezentována u obhajoby. Dále je nutné doložit potvrzení o absolvování minimálně 40 hodin individuální terapie a potvrzení o absolvování minimálně 30 hodin supervize vlastní psychoterapeutické práce s klientem a doporučené supervizorem k obhajobě. Závěrem předloží účastník výcviku závěrečnou integrující práci jednoho vybraného tématu (PCA Institut Praha, n. d.).

4.1.4. Integrativní psychoterapie

Počátky tohoto přístupu u nás můžeme sledovat až do roku 1966, kdy byl M. Bouchalem a S. Kratochvílem poprvé formulován eklektický přístup, který se později plně včlenil do integrativní psychoterapie. Systematický zážitkový výcvik v současnosti provádí Institut pro integrativní psychoterapii a psychologické poradenství (IPIPAPP), který vznikl v roce 1992 v Olomouci. O rok později bylo v Kroměříži založeno Mezinárodní středisko pro integrovanou psychoterapii a zdravý životní styl (INCIP), ve stejném městě také od roku 1991 probíhá výcvik v Knoblochově integrované psychoterapii (Andrlová, 2005, s. 179).

Institut pro integrativní psychoterapii a psychologické poradenství

Charakteristika

Institut pro integrativní psychoterapii a psychologické poradenství má své počátky v devadesátých letech minulého století. V roce 1992 byl ustaven jako Sdružení, později vzhledem k narůstajícím organizačním a ekonomickým požadavkům změnil právní formu na společnost s ručením omezeným. Institut nabízí především 5,5-letý psychoterapeutický výcvik v logoterapii a existenciální analýze, ale mimo to také pořádá odborné konference a semináře (IPIPAPP, n. d.).

Struktura výcviku

Výcvik v rámci Institutu pro integrativní psychoterapii a psychologické poradenství se skládá celkem ze tří částí. První částí je teorie a praktický výcvik sestávající ze 150 hodin výuky a 150 hodin praktického výcviku. Druhou částí jsou skupinové a individuální sebezkušenosti (250 hodin ve skupině a 20 hodin individuální sebezkušenosti). Poslední částí

výcviku jsou skupinové a individuální supervize, kdy účastník absolvuje 150 hodin skupinové supervize a 50 hodin individuální supervize (IPIPAPP, n. d.).

Cílová skupina

Institut pro integrativní psychoterapii a psychologické poradenství nabízí výcvik zájemcům z řad psychologů, psychiatrů, sociálních pracovníků a lékařů somatických oborů (IPIPAPP, n. d.).

Kritéria pro přijetí do výcviku

Do výcviku se mohou hlásit uchazeči starší 24 let s ukončeným magisterským studiem (nebo jeho ukončením v roce zahájení výcviku). Nezbytná je také účast na jednodenním výběrovém setkání včetně odevzdání životopisu. Po přijetí uchazeče lektorským týmem následuje podpis smlouvy účastníkem i zástupcem IPIPAPP a samotné zahájení výcviku (IPIPAPP, n. d.).

Kritéria pro ukončení výcviku

Aby účastník výcviku v logoterapii a existenciální analýze mohl získat certifikát, je nutné aby do jednoho roku po ukončení výcviku splnit následující podmínky. Předně je vyžadována 80% účast na všech částech výcviku. Dále musí uchazeč úspěšně složit písemné ověření teoretických znalostí, napsat vlastní životopis dle jasně daných pokynů v rozsahu 12 stran, absolvovat předepsané individuální části (20 hodin individuální sebezkušenosti a 50 hodin individuální supervize). Navíc je nutné aby lektoři schválili nahrávku vlastní práce účastníka s pacientem a také aby účastník komplexně zpracoval průběh jednoho terapeutického případu, včetně popisu teorie použitého logoterapeutického přístupu, v rozsahu nejméně 10 stran (IPIPAPP, n. d.).

4.1.5. Rodinná a systemická psychoterapie

Rozvoj rodinné terapie můžeme v České republice pozorovat od 70. let 20. století, především od roku 1973 kdy bylo založeno metodické středisko rodinné terapie v dětské psychiatrické léčebně v Dubí u Teplic, nabízející také školení pro zájemce o rodinnou terapii. První program vzdělávání v rodinné psychoterapii v Československu nabídl Institut rodinné terapie a systemických studií (dnes Institut rodinné terapie), který vznikl v roce 1990. O rok později začal působit Institut pro systemickou zkušenost (Andrlová, 2007). „V roce 2000

vznikl také SOFT, což je Společenství rodinných a systemických psychoterapeutů, které bylo přijato do Komory národních organizací rodinné terapie Evropské organizace rodinné terapie EFTA“ (Andrlová, 2005, s. 62).

Výcvik ve strategické a systemické kooperační a komunikační psychoterapii a hypnoterapii vycházející z práce Milтона H. Ericksona a jeho spolupracovníků a pokračovatelů a postmoderních systemických konstruktivistických přístupů nabízí Vzdělávací a tréninkový institut HERMÉS Praha (Machálková, 2012).

V současné době, jak uvádí Andrlová (2007), u nás „existuje asi pět vzdělávacích institucí, které mají komplexní programy vzdělávání v oblasti rodinné a systemické terapie akreditované Českou psychoterapeutickou společností“ (s.15).

Institut rodinné terapie Praha

Charakteristika

Institut rodinné terapie přistupuje při terapiích, i při jejich výcviku, k jednání mezi rodinou a terapeutem z pozice partnera který se snaží o spolupráci a rozhovor. Důležitá je otevřenost novým pohledům a přátelské prostředí (Institut rodinné terapie Praha, n. d.).

Struktura výcviku

Výcvik probíhá tři roky a je tvořen celkem třemi cykly, jimiž frekventant prochází postupně. Na konci každého cyklu musí nejprve splnit podmínky a až poté může pokračovat ve výcviku v navazujícím cyklu. Nutná je také během výcviku supervize v rozsahu 150 hodin, která trvá alespoň jeden rok ve skupinách s pěti osobami, a je zakončena závěrečným řízením (Institut rodinné terapie Praha, n. d.).

Cílová skupina

Výcvik je vhodný pro zájemce s ukončeným vysokoškolským vzděláním na magisterské úrovni. Jedná se především o absolventy vysokoškolského studia v oblasti medicíny, psychologie, speciální pedagogice a podobných oborech (Institut rodinné terapie Praha, n. d.).

Kritéria pro přijetí do výcviku

Hlavním kritériem pro přijetí do výcviku je ukončené vysokoškolské vzdělání v lékařských či humanitních oborech (Institut rodinné terapie Praha, n. d.).

Kritéria pro ukončení výcviku

Pro úspěšné ukončení výcviku je nutné projít úspěšně všemi třemi cykly a splnit veškeré náležitosti s tímto spojené, včetně závěrečného supervizního řízení (Institut rodinné terapie Praha, n. d.).

Vzdělávací a tréninkový institut HERMÉS

Charakteristika

Komplexní psychoterapeutický výcvik je akreditován Českou psychoterapeutickou společností České lékařské společnosti J. E. Purkyně. Snaží se účastníkům výcviku poskytnout ucelené vzdělání v duchu práce Milтона H. Ericksona a jeho pokračovatelů. Teoretické vzdělání je zde navíc doplněno o trénink v hypnotických i nehypnotických komunikačních dovednostech (Matuška, F., 2012).

Struktura výcviku

Výcvik je složen celkem z 810 výcvikových hodin. Teorii je věnováno celkově 200 hodin výcviku. Většina času, 450 hodin, se zaměřuje na trénink metod a sebezkušenosti. Dále je pak věnováno 150 hodin skupinové supervizi a minimálně 10 hodin individuální supervizi (Matuška, F., 2012).

Cílová skupina

Výcvik je určen všem uchazečům z řad pomáhajících profesionálů, profesionálům pracujícím s lidskými zdroji a studentům připravujícím se na pomáhající profesi. Přednostně pak bývají přijati uchazeči s dokončeným vysokoškolským vzděláním (Matuška, F., 2012).

Kritéria pro přijetí do výcviku

Výcvik je určen uchazečům starším 23 let, nejlépe s dokončeným vysokoškolským vzděláním v oblasti pomáhajících profesí. Zájemci jsou přijati na základě posouzení jejich zasláního životopisu a motivačního dopisu, který musí zahrnovat konkrétní uchazečovu vizi a cíle spojené s absolvováním výcviku (Matuška, F., 2012).

Kritéria pro ukončení výcviku

Pro úspěšné ukončení výcviku se vyžaduje aktivní přístup a absence nižší než 20% během každého roku výcviku. Dále je nutné zpracování a odevzdání všech úkolů, realizace

prezentací, účast na alespoň dvou výcvikových konferencích a přednesení vlastního příspěvku, průběžná psychoterapeutická praxe, doložení alespoň pěti dokončených kasuistik a obhajoba závěrečné kazuistické práce v rozsahu 15 – 20 stran (Matuška, F., 2012).

5. Psychoterapie v edukačním kontextu v evropských souvislostech

Pro lepší pochopení systému vzdělávání v psychoterapii v České republice, je dobré nahlížet na tuto problematiku z širšího pohledu, a to nejen v tuzemských ale i v evropských souvislostech. Podmínky, za kterých jsou psychoterapeutické služby poskytovány se mohou v různých zemích značně lišit. Rozdílné mohou být především podmínky poskytování psychoterapie, konkrétní kvalifikační požadavky na provozování profese psychoterapeuta a potřebný počet absolvovaných hodin teorie a praxe (Kolumpková, 2014). Důležitým tématem je také ukotvení tématu psychoterapie v zákonech, k čemuž Ivo Telec uvádí, že „*kupříkladu v Rakousku platí zákon o psychoterapii (Psychotherapiegesetz) z roku 1990 a v Německu zákon o psychoterapeutech (Psychotherapeutengesetz) z roku 1998. V Česku se žádný takový zákon nepřipravuje*“ (2017, s. 20).

5.1. Polsko

V Polsku je psychoterapie veřejně poskytovaná služba a to jak nemocným, tak zdravým lidem (například v oblasti personalistiky). Tuto profesi vykonávají odborníci z řad lékařů, psychologů, ošetrovatelů či kněží. Většina těchto odborníků podstupuje několikaletý psychoterapeutický výcvik, avšak i bez tohoto je možné se nazývat psychologem. Pro otevření vlastní soukromé praxe je však zapotřebí administrativní a finanční registrace (Aleksandrowicz, 2008).

Potřebné kvalifikační požadavky lze splnit absolvováním oboru psychiatrie, jehož povinnou součástí specializace je také psychoterapie. Také lze obdržet potřebnou certifikaci absolvováním Tréninkového programu Psychoterapeutické sekce Asociace Polských Psychologů (APP) a Psychoterapeutické sekce a Sekce rodinné terapie Polské psychiatrické asociace (PPA). Tyto programy jsou na čtyři roky postgraduálně a zahrnují teorii, psychoterapeutické dovednosti, osobní výcvik a supervizi (Kolumpková, 2014).

V roce 2004 v Polsku vznikla Polská federace psychoterapeutů, jejímž důvodem vzniku byla podle Vybírala a Roubala (2010) „*nespokojenost řady psychoterapeutů s tím, že polskou psychoterapii řídí pouze či hlavně psychiatrická společnost*“ (s. 73).

5.2. Slovensko

Psychoterapie, která je pojmána jako léčba poruch chování a stavů utrpení, má metodologický základ postavený na vzájemné interakci mezi jedním nebo více pacienty a jedním nebo více terapeuty. Při její praktické aplikaci se stanoveného cíle léčby dosahuje použitím psychoterapeutických metod a technik (Černák P. & Heretik A., 2011).

Psychoterapii v tomto pojetí může na **Slovensku** poskytovat lékař, sestra, léčebný psycholog, léčebný pedagog a logoped. Jedná se o profese, které jsou kontrolovány Slovenskou komorou jiných zdravotnických pracovníků, asistentů, laborantů a techniků. Na Slovensku je psychoterapie definována jako certifikovaná pracovní činnost v zákoně o poskytovatelích zdravotní péče, zdravotnických pracovníků a stavovských organizací ve zdravotnictví. Mimo to existuje také nařízení vlády o dalším vzdělávání, které definuje odbornou způsobilost na výkon certifikovaných pracovních činností, kterou je možné získat v akreditovaných certifikačních studijních programech.

Odbornou způsobilost lze získat dosažením požadovaného stupně vzdělání v příslušném studijním oboru a získáním certifikátu pro výkon certifikované pracovní činnosti. Dále lze odbornou způsobilost získat získáním požadovaného stupně vzdělání v příslušném studijním oboru, diplomu o specializaci v příslušném specializačním oboru a certifikátu (Kolumpková, 2014).

Psychoterapie je založená na teorii a praxi jednotlivých terapeutických směrů, které jsou empiricky ověřené. Jedná se o psychodynamické či hlubinné směry, humanistické směry a kognitivně-behaviorální směry. Potřebný rozsah teoretických vědomostí a praktických zkušeností potřebných k výkonu certifikované pracovní činnosti je dán nutností absolvovat 50 hodin teoretického vzdělávání, které zabezpečuje Slovenský inštitút pre vzdelávanie v psychoterapii (SIVP) pro účastníky ze všech institutů bez ohledu na psychoterapeutický směr a minimálně 100 hodin teoretického vzdělávání a rozvoje praktických dovedností, které účastník vzdělávání absolvuje vždy jen v jednom z psychoterapeutických výcvikových institutů, které jsou uskupené pod jednotlivými psychoterapeutickými směry (Černák P. & Heretik A., 2011).

5.3. Rakousko

Zastřešující organizací psychoterapie v Rakousku je Österreichischer

Bundesverband für Psychotherapie. Poskytovatelé psychoterapie kteří neprošli specifickým výcvikem jsou regulováni zákonem. Stát, konkrétně Ministerstvo pro zdravotní záležitosti, také dohlíží na plnění požadavků nutných pro výkon profese psychoterapeut a zodpovídá za vedení seznamu psychoterapeutů, v němž musí být psychoterapeuti uvedeni již před zahájením výkonu své profese. Psychoterapii v Rakousku mohou vykonávat lékaři, psychologové, pedagogové a učitelé, sociální pracovníci, ošetrovatelé, lékařské technické profese, teologové nebo osoby se speciálním povolením ministerstva zdraví (Kolumpková, 2014). „*V Rakousku se díky zákonu č. 361/1990 stala psychoterapie samostatnou profesí*“ (Vybíral & Roubal, 2010, s. 73).

V Rakousku funguje modulový systém vzdělávání lékařů, přičemž studijní program třetího modulu poskytovaný Klinikou psychoanalýzy a psychoterapie trvá po dobu 4 let a zaměřuje se na klinickou práci a supervizi. Doktoři specializující se na psychiatrii mají v kurikulu povinně zanesený výcvik v psychoterapii. Nabízeny jsou čtyři teoretické orientace a to psychoanalytická, systemická, kognitivně behaviorální a humanistická (Springer-Kremser & Jandl-Jager, 2008).

5.4. Německo

Psychiatrie a psychoterapie je lékařská specializace a vyžaduje čtyřleté studium na katedře psychiatrie a roční studium na katedře neurologie. Profesi psychoterapeuta lze v Německu vykonávat také na základě obdržení licence, kterou uděluje v každé spolkové republice odpovědný orgán. Tato profese je zde definována zákonem a licenci pro výkon profese psychoterapeuta může obdržet lékař, psycholog-psychoterapeut a dětský nebo adolescentní psychoterapeut na základě absolvování specifického tréninku. Psychologové pro obdržení licence psychologa psychoterapeuta musejí projít tříletým (nebo pětiletým při polovičním úvazku) postgraduálním tréninkem zahrnujícím 4200 hodin teorie, praxe a práce (obvykle neplacené) v psychiatrické nemocnici (Strauss, 2008).

V Německu je „*termín psychoterapie chráněn zákonem (Psychotherapeutengesetz), přijatým v roce 1998. Z tohoto zákona, který platí od 1. 1. 1999, poskytují psychoterapii lékař-psychoterapeut, psycholog-psychoterapeut a/nebo psychoterapeut pro děti a dospívající. Z přístupů byly uznány jen tři: psychoanalýza, psychodynamická psychoterapie a KBT*“ (Vybíral & Roubal, 2010, s. 71).

V Německu se však můžeme setkat také s nelékařskými vykonavateli psychoterapie, kteří používají psychologické metody nedefinované zákonem o psychoterpii a nemohou tak uzavírat smlouvy s pojišťovny. Jedná se o tzv. „Heilpraktiker für Psychotherapie“, což jsou podle Kolumpkové *"léčitele v psychoterapii. Tito vykonavatelé nesmí používat chráněný titul „Psychotherapeut“, mohou však používat slovo „psychoterapie“ – například „Praxis für Psychotherapie nach dem Heilpraktikergesetz“ – Praxe psychoterapie podle zákona o léčitelství "* (2014, s. 7).

5.5. Spojené království Velké Británie a Severního Irska

Ve Spojeném království existuje zákonná regulace pouze pro profesi dětského psychoterapeuta, která je kontrolována Asociací dětských psychoterapeutů (ACP). Ta je uznána ministerstvem zdravotnictví jako výsadní profesní organizace a akredituje vzdělání a odbornou přípravu (Kolumpková, 2014).

V oblasti psychoterapie dospělých neexistuje žádná regulace ani profesní sdružení působící jako pověřený pracovní orgán. Je však možná dobrovolná registrace ve dvou zastřešujících organizacích pro různá sdružení. Jedná se o Radu Spojeného království pro psychoterapii (UKCP) a Britskou konfederaci psychoterapeutů (BCP) (Bednar, Lanske & Schaffenberger, 2004).

Jelikož ve Spojeném království doposud neexistuje jednotná organizace zastupující zájmy všech psychoterapeutů, snaží se situaci aktivně regulovat Ministerstvo zdravotnictví (Vybíral & Roubal, 2010).

6. Návrh výzkumného projektu

Tato část bakalářské práce je zaměřena na metodologický návrh výzkumného projektu, jehož podkladem je předcházející literárně přehledová část. Zabývá se tedy problematikou vzdělávání v psychoterapii v evropském kontextu. Navržený výzkumný projekt si klade za cíl přinést nový vhled do tohoto tématu, a to konkrétně prozkoumáním dané problematiky z pohledu psychoterapeutů, kteří prošli celým vzdělávacím systémem a své profesi se aktivně a dlouhodobě věnují.

V České republice se jedná o ojedinělý výzkumný projekt. Jeho největší přínos lze spatřovat především v tom, že by bylo možné prozkoumat individuální cestu vzdělávacím procesem v oblasti psychoterapie v jejich nejrůznějších aspektech tak, jak jej reflektují sami psychoterapeuté a nečerpat tak poznatky jen z teoreticky zaměřených dokumentů.

Navrhovaný výzkum by přinesl poznatky jak od tuzemských psychoterapeutů, tak od respondentů z jiných evropských zemí. Následná zjištění by mohla pomoci k lepší orientaci v různých systémech vzdělávání v této oblasti a mohla by posloužit jako odrazový můstek pro vytvoření jednotného vzdělávacího systému v psychoterapii v evropských zemích.

Nápomocné byly při sestavování výzkumného rozhovoru informace z konference *Evolution of Psychotherapy*, která přinesla odpovědi zakladatelů a představitelů základních psychoterapeutických směrů na několik důležitých otázek pomáhajících zmapovat složitou oblast psychoterapie (Zeig, 2005) a také rozhovory s významnými českými psychoterapeuty, které zachytila ve své knize „Současné směry v české psychoterapii: rozhovory s významnými psychoterapeuty“ Michaela Andrlová .

6.1. Výzkumné otázky

Výzkumné otázky, čili možnosti a způsoby vzdělávání v psychoterapii, které budou v rámci tohoto výzkumu zkoumány, vycházejí z nejčastějších polemik nad lékařskou či nelékařskou povahou oboru Psychoterapie, které byly blíže rozpracovány v teoretické části této bakalářské práce. Výzkumné otázky jsou stanoveny následovně:

- Za jakých podmínek je možné vykonávat profesi psychoterapeuta v lékařské či nelékařské oblasti?
- Jak je vzdělávání v psychoterapii ukotveno v legislativě?
- Jak probíhá výcvik psychoterapeutů v rámci jednotlivých směrů?
- Jaké existují jednotící prvky v oblasti vzdělávání v psychoterapii napříč různými psychoterapeutickými směry?
- Jaké existují jednotící prvky v oblasti vzdělávání v psychoterapii ukotvené v legislativě napříč evropskými zeměmi?

6.2. Popis metody

S ohledem na výše zmíněné cíle výzkumu jsem se rozhodla pro návrh kvalitativního výzkumu. Pouze takto je možné obsáhnout v celé šíři tuto problematiku a získat tak hlubší vhled a porozumění tomuto tématu, včetně lepšího pochopení jednotlivých důležitých aspektů vzdělávání v psychoterapii. Vzhledem k jedinečnosti každého případu jsem se rozhodla využít metodu případové studie, která by probíhala formou polostrukturovaného rozhovoru, který jsem za tímto účelem vytvořila a který je přiložen dále v této práci. Návrh rozhovoru vychází z otázek řešených v teoretické části této bakalářské práce a postihuje tak následující oblasti:

- Náplň výcviku v psychoterapii v rámci jednotlivých směrů
- Lékařská a nelékařská oblast vzdělávání v psychoterapii
- Legislativní ukotvení tématu vzdělávání v psychoterapii
- Možnosti budoucího vývoje systému vzdělávání v psychoterapii

Rozhovor sestává především z otázek cílících na názory a zkušenosti jedince, který prošel systémem vzdělávání v psychoterapii. V závěru jsou položeny i otázky demografické, neboť začínat jimi by nemuselo být pro respondenta příjemné (Hendl, 2005). Primární otázky jsou v rámci navrhovaného rozhovoru ve většině případů koncipovány otevřeně, což ponechává respondentovi dostatečný prostor k tomu, aby odpovídal otevřeně a v takovém rozsahu, jaký mu vyhovuje. Rozhovor v polostrukturované formě je zvolen pro tento typ výzkumu zcela záměrně, protože dává možnost případného doptávání se respondenta na další podstaté informace, které by se v průběhu rozhovoru mohly objevit a které původně nebyly zahrnuty do zkoumaných aspektů dané problematiky.

6.3. Popis a výběr výzkumného souboru

6.3.1. Popis souboru a kritéria výběru

Výzkumný soubor by byl tvořen jedinci, kteří se v době výzkumu aktivně věnovali profesi psychoterapeuta. Podmínkou účasti ve výzkumu by bylo splnění následujících kritérií:

- psychoterapii se věnuje soustavně alespoň 7 let
- jedná se o významnou osobnost na poli psychoterapie (na základě citačních ohlasů zjištěných přes Web of Science)
- Terapeutickou činnost provádí v zemích EEA

Uvedená kritéria jsou sestavena tak, aby pokrývala především případy s co možná nejvíce srovnatelnou mírou praktických zkušeností v oblasti psychoterapie. Dále tak, aby se jednalo o renomované odborníky, kteří mohou jít příkladem a udávat možný směr budoucího vývoje vzdělávání psychoterapeutů. V rámci výběru by bylo zohledněno vyrovnané zastoupení mužů a žen.

6.3.2. Způsob výběru respondentů

Potencionální respondenti by byli osloveni formou nabídky účasti ve výzkumu prostřednictvím osobně adresovaného dopisu či e-mailu. V tomto případě by se jednalo o metodu nenáhodného účelového vzorkování. V případě potřeby by byl výběr rozšířen metodou „sněhové koule“, kdy by bylo již získanými respondenty odkázáno na jejich známé, kteří splňují požadovaná kritéria. Celkový počet respondentů by se měl pohybovat okolo pěti jedinců v daném psychoterapeutickém směru, což by měl být dostatečný počet ke zmapování mnoha rozličných zkušeností a názorů z nich vycházejících.

6.4. Průběh sběru dat

Před započítím samotného sběru dat je potřeba nejprve realizovat pilotní studii s jedním respondentem, který by splňoval výše uvedená kritéria. Pilotní studie by probíhala stejným způsobem, jakým by probíhal i samotný sběr dat. Narozdíl od samotného výzkumu by však byl dotyčný respondent informován o skutečnosti probíhajícího pilotního výzkumu a byl by požádán o zpětnou vazbu k současné podobě výzkumného rozhovoru. Na základě připomínek a doporučení by byla podoba rozhovoru následně upravena.

Rozhovor v rámci pilotní studie by sloužil pouze pro účely korekce výzkumného rozhovoru a proto by jeho výstupy nebyly zahrnuty mezi výstupy z ostatních rozhovorů. Také by na základě pilotního výzkumu byl odhadnut čas potřebný pro samotný výzkumný rozhovor. Po předchozím dohodnutí přesných termínů a časů schůzek by se přistoupilo k samotnému sběru dat.

Na začátku by byl respondent nejprve seznámen s průběhem setkání a také s možností svobodně a kdykoli od účasti na výzkumu odstoupit. Následně by bylo zdůrazněno zachování anonymity po dobu celého výzkumu i v rámci výzkumné zprávy. Respondentovi by byl také předložen k podpisu informovaný souhlas, kde by mimo jiné souhlasil také se zaznamenáváním rozhovoru na diktafon a jeho následným uchováním pro účely výzkumu. Osoby, které by od výzkumu odstoupily nebo by odmítly podepsat informovaný souhlas by nebyly zahrnuty do procesu zpracování dat a byly by z výzkumu vyřazeny.

Celý rozhovor by byl veden empaticky a s důrazem na emoční bezpečí respondenta (Hendl, 2005). Po této úvodní etapě, vysvětlení cílů a smyslu studie, by nastal samotný výzkumný rozhovor. Postupně byly získány odpovědi na všechny otázky polostrukturovaného rozhovoru. Vzhledem k povaze rozhovoru je možné, že se v jeho průběhu vynoří nové oblasti, na které se může výzkumník doptat.

V závěrečné fázi rozhovoru se výzkumník s respondentem rozloučí, poděkuje mu a s ohledem na etické principy beneficence mu nabídne možnost zaslání závěrečné zprávy z daného výzkumu. Celý výzkumný rozhovor je zakončen vyhodnocením, pro jehož potřeby jsou výstupy z rozhovorů přepsány ze zvukových záznamů diktafonu do elektronické textové podoby a dále organizovány s využitím počítače.

6.5. Návrh polostrukturovaného rozhovoru

Tento návrh polostrukturovaného rozhovoru se týká oblasti vzdělávání v psychoterapii a slouží k lepšímu porozumění této problematice skrze osobní zkušenosti jednotlivých významných osobností z této oblasti. Otázky jsou rozděleny do čtyř kategorií, které vycházejí z teoretického zázemí této bakalářské práce.

Pro potřeby dotazování zahraničních respondentů by bylo potřeba otázky rozhovoru přeložit do mateřského jazyka dotazovaných. Překlad by byl nejprve proveden dvěma specializovanými překladateli a to nezávisle na sobě. Poté by byl z těchto dvou překladů třetím specializovaným překladatelem vytvořen první jednotný překlad, který by byl následně přeložen zpět do originálu. Tímto je možné zjistit případné odchylky a překlad tak případně zkorigovat.

Polostrukturovaný rozhovor na téma vzdělávání v psychoterapii

Nejprve bych Vám ráda položila několik otázek zabývajících se náplní psychoterapeutického výcviku, který jste absolvoval/a.

- Jak probíhalo Vaše získávání teoretických znalostí v daném psychoterapeutickém směru?
- Myslíte si, že byla základna Vašich teoretických znalostí dostačující pro výkon profese psychoterapeuta?
- Změnil/a byste zpětně něco ve způsobu nebo obsahu vzdělávání v daném směru?
- Jak probíhal Váš sebezkušenostní výcvik?
- Myslíte si, že byl Váš sebezkušenostní výcvik v rámci vzdělávání v daném psychoterapeutickém směru dostačující?
- Spatřujete v něm nějaké mezery či úskalí?
- Jak probíhaly Vaše supervize?
- Hodnotíte zpětně Vaše supervize jako dostačující?
- Je něco co byste na jejich průběhu/obsahu změnil/a?

Nyní se budeme více zabývat otázkou lékařského a nelékařského zařazení oboru psychoterapie.

- Pohlížíte na psychoterapii jako na lékařský nebo spíše nelékařský obor a proč?
- Jaká úskalí podle Vás vyplývají z tohoto pojetí?
- Jaké toto pojetí přináší výhody?
- Jak je v tomto pojetí zařazena konkrétně Vaše orientace jako psychoterapeuta?

Nyní se podíváme blíže na to, jak Vás konkrétně ovlivnilo legislativní ukotvení psychoterapie.

- Vznikla pro Vás nějaká omezení ve výkonu profese psychoterapeuta pramenící z legislativního ukotvení oboru psychoterapie?
- Je podle Vás potřebné pevnější ukotvení oboru psychoterapie v legislativě?
- Máte nějakou představu toho, jak by bylo možné sjednotit legislativní rámec ve vzdělávání v psychoterapii v Evropě?

V závěru bych se Vás ráda zeptala na celkové zhodnocení systému vzdělávání v psychoterapii a možnosti jejího dalšího vývoje.

- Realizoval/a jste své vzdělávání v psychoterapii v rámci nějakého zajišťujícího orgánu?
- Je podle Vás potřebný nějaký jednotný zajišťující orgán v oblasti vzdělávání v psychoterapii?
- Je podle Vás možné vytvořit jednotný vzdělávací systém v psychoterapii v Evropě? Případně co by pro jeho vytvoření bylo potřeba?

Dotázání se na obecné věci: pohlaví, věk, místo výkonu povolání psychoterapeuta, počet let psychoterapeutické praxe, psychoterapeutické zaměření.

6.6. Způsob zpracování dat

Výsledná data jsou analyzována především za použití otevřeného a selektivního kódování. Nejprve se snažíme díky srovnávání jednotlivých rozhovorů nalézt a vytvořit kategorii daného konceptu a co nejlépe ji postihnout. Jednotlivé odpovědi respondentů jsou označeny kódy. Srovnáváním těchto kódů jsou postupně jednotlivé odpovědi respondentů slučovány v celistvé kategorie, v nichž jsou obsaženy jak společné, tak i kontrastní aspekty.

Cílem analýzy dat je získat ucelené poznatky o dílčích oblastech v rámci jednoho celku. Výsledky jsou ilustrovány s využitím semikvantifikace a vřazením konkrétních a anonymních úryvků jednotlivých odpovědí. Závěr zpracování dat může pomoci axiálního kódování vyústit ve vytvoření hypotéz pro potřeby dalšího výzkumu.

6.7. Diskuze

Výzkumný projekt si kladl za cíl přinést nový vhled do tématu vzdělávání v psychoterapii, a to konkrétně prozkoumáním dané problematiky z pohledu psychoterapeutů, kteří prošli celým vzdělávacím systémem a své profesi se aktivně a dlouhodobě věnují a přinést tak podklady pro možné budoucí vytvoření jednotného systému vzdělávání v psychoterapii v Evropě. Návrh daného výzkumu s sebou nese kromě nesporných přínosů také jistá omezení. Použitá metoda nemusela postihnout celou komplexnost tématu, a tak mohl být opomenut nějaký významný aspekt a hlubší souvislosti pojící se k systému vzdělávání v psychoterapii v ČR a v evropských zemích.

Limitující také může být velikost výzkumného souboru.

Významnou roli by také mohla hrát osoba výzkumníka při vedení rozhovoru, ale i samotný respondent či jiné faktory a okolnosti přítomné při vedení rozhovoru, například zaznamenávání rozhovoru na diktafon, rušivé vlivy prostředí či jazyková bariéra mezi respondentem a dotazujícím se výzkumníkem.

Na základě výstupů by bylo vhodné doporučit oblasti možných dalších výzkumů. Zajímavé poznatky by mohl například přinést smíšený výzkum opírající se o kvalitativní i kvantitativní data.

7. Závěr

Cílem této práce bylo zmapovat oblast vzdělávání v psychoterapii v České republice a vybraných evropských zemích. Toto by mohlo pomoci lepší orientaci ve složité diskuzi na téma postavení Psychoterapie jako samostatného oboru a podmínek vzdělávání psychoterapeutů v ČR i v dalších evropských zemích a přispět tak k případnému nalezení některých společných a jednotících prvků.

Součástí teoretické práce byla také kapitola pojednávající o psychoterapii z lékařského a nelékařského pohledu, což otevírá nová témata pro případnou další diskuzi. Přestože by toto téma mohlo být zpracováno do větší hloubky i šíře, pro účely této práce muselo být zestručněno.

Jádrem práce jsou kapitoly, v nichž jsou zpracovány informace o možnostech vzdělávání v jednotlivých psychoterapeutických směrech v ČR.

Důležitou částí této práce je návrh výzkumného projektu, který se zaměřuje na zhodnocení osobních zkušeností se vzděláváním v psychoterapii u jednotlivých významných psychoterapeutů v evropských zemích. Přestože je problematika vzdělávání v psychoterapii nesmírně spletitá a mnoho dílčích aspektů je nutno důkladně prozkoumat, lze v rámci této práce vyzorovat jistou jednotící tendenci pojící se s propojeností tématu v legislativě.

8. Zdroje

Andrlová, M. (2005). *Současné směry v české psychoterapii: rozhovory s významnými psychoterapeuty*. Praha: Triton.

Andrlová, M. (2007). *Pohledy na současnou českou psychoterapii* (Diplomová práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích). Dostupné z https://theses.cz/id/v11hoq/downloadPraceContent_adipIdno_10808?info=1;isslhret=badatelské%3B;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dbadatelsky%20orientované%20vyučování%26start%3D87

Aleksandrowicz, J. (2008). *The Psychotherapeutic Professions in Poland*. Dostupné z <https://docplayer.net/14634817-The-psychotherapeutic-professions-in-poland-jerzy-aleksandrowicz-psychotherapy-department-jagiellonian-university-medical-college-cracow.html>

Bateman, A., Brown, D., & Pedder, J. (2000). *Introduction to psychotherapy: an outline of psychodynamic principles and practice* (3rd ed). Philadelphia: Routledge.

Bednar, W., Lanske, P., & Schaffenberger, E. (2004). *Regulation of the Professions of Psychotherapist Clinical Psychologist Health Psychologist in the Member States of the EEA and the Swiss Confederation*. Dostupné z <https://pce-europe.org/file/Infos/Publ-EEA-Regulations.pdf>

Černák P. & Heretik A. (2011). *Certifikačný študijný program v pracovnej činnosti psychoterapia*. Dostupné z http://www.psychoterapia-sk.sk/dokumenty/vzdelavanie/projekt_2012.pdf

Česká asociace pro psychoterapii. (2019). *Stanovisko ČAP k podmínkám kvalifikace praktikování psychoterapie*. Dostupné z: <https://czap.cz/o-nas/zpravy-z-cap/292-stanovisko-cap-k-podminkam-kvalifikace-praktikovani-psychoterapie>

Česká psychoanalytická společnost. (n. d.). *Česká psychoanalytická společnost* [website]. Dostupné z: <http://www.psychanalyza.cz>

Česká psychoterapeutická společnost. (n. d.). *Česká psychoterapeutická společnost* [website]. Dostupné z: <http://www.psychoterapeuti.cz>

Česká společnost pro psychoanalytickou psychoterapii. (n. d.). *Česká společnost pro psychoanalytickou psychoterapii* [website]. Dostupné z: <http://cspap.cz>

Dryden, W. (1996). *Developments in psychotherapy: historical perspectives*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.

European certificate for psychotherapist. (n.d.). Získáno 2. listopadu 2017 z webových stránek European Association for Psychotherapy: <http://www.europsyche.org/>

Fulier, P. (2017). *Psychoterapeut se vzděláním sociálního pracovníka: ovlivnění role psychoterapeuta preedukačním vzděláním v sociální práci při komparaci s jednooborovou*

- psychologii a jejich kompetencí dle české asociace pro psychoterapii* (Diplomová práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Dostupné z https://theses.cz/id/gdum02/Fulier_Petr_Diplomov-prce.pdf
- Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Hladíková, L. (2018). *Podle Ministerstva zdravotnictví je psychoterapie mimo zdravotnictví také legální*. Dozupné z: <https://czap.cz/o-nas/zpravy-z-cap/270-vyjadreni-mz-k-soucasne-situaci-na-poli-psychoterapie>
- Institut rodinné terapie Praha. (n. d.). *Institut rodinné terapie Praha* [website]. Dozupné z: <http://www.rodinnaterapie.cz>
- IPIPAPP (n. d.). *IPIPAPP* [website]. Dostupné z: <http://www.ipipapp.cz/clanek/aktuality-cz>
- Kalina, K. (2013). *Psychoterapeutické systémy a jejich uplatnění v adiktologii*. Praha: Grada.
- Kolumpková, M. (2014). *Zákonná regulace psychoterapie ve světě*. Dostupné z <http://www.psychoterapeuti.cz/archiv/40-zakonna-regulace-psychoterapie-ve-svete-2>
- Klabanová, M. (2013). *Historie psychoterapie u nás* (Bakalářská práce). Dostupné z webových stránek Pražské vysoké školy psychosociálních studií: http://www.pvpsps.cz/data/2017/03/01/12/klabanova_michaela.pdf
- Kratochvíl, S. (2006). *Základy psychoterapie*. Praha: Portál.
- Kosová, M. (2014). *Logoterapie: existenciální analýza jako hledání cest*. Praha: Grada.
- Kirschenbaum, H., Jourdan, A. (2005). The Current Status of Carl Rogers and the PersonCentered Approach. *Psychotherapy: Theory, Research, Practise, Training*, 42(1), 37-51. Dostupné z <https://psycnet.apa.org/record/2005-03040-007>
- Machálková, D. (2012). *Přehled psychoterapeutických výcviků v ČR* (Bakalářská práce). Dostupné z webových stránek Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně: <https://digilib.k.utb.cz/handle/10563/19645>
- Matuška, F. (2012). *Vzdělávací a tréninkový institut Hermés Praha*. Dostupné z: <file:///C:/Users/alesw/Desktop/hermes.pdf>
- Motl, J., Vaněčková, A., Müller, M., & Studenovský, D. (2015). History of psychotherapy in the czech lands. *European Journal Of Mental Health*, 10, 79-93. Dostupné z <https://doi.org/10.5708/EJMH.10.2015.1.5>
- Norcross, J. C., & Goldfried, M. R. (Eds.). (2005). *Handbook of psychotherapy integration (2nd ed)*. New York: Oxford University Press.
- Obrhelová, V. (2006). *Hodnotový systém: srovnání hodnot frekventantů dlouhodobých sebezkušnostních výcviků v psychoterapii s hodnotami psychoterapeutů* (Rigorózní práce). Dostupné z webových stránek Univerzity Karlovy: <https://is.cuni.cz/webapps/zpp/detail/27149/>

Odyssea: mezinárodní institut KBT. (n. d.). *Odyssea: mezinárodní institut KBT* [website]. Dostupné z: <https://www.vycvikkbt.cz>

PCA Institut Praha. (n. d.). *PCA Institut Praha* [website]. Dostupné z: <http://www.pca-institut.cz/cs/>

Psychoanalytický institut. (n.d.). Získáno 30. listopadu 2017 z webových stránek České psychoanalytické společnosti: <http://www.psychoanalyza.cz/styled-94/index.html>

Skorunka, D. (2011). Psychoterapeutický přístup v medicíně. *Praktický Lékař*, 91(12), 718 - 722. Dostupné z <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=60052a4d-3aed-4f12-8e27-2d18b386961e%40sdc-v-sessmgr02>

Springer-Kremser, M.& Jandl Jager, E. (n. d.). *The Psychotherapeutic Professions in Austria*. Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/237407329_The_Psychotherapeutic_Professions_in_Austria

Strauss, B. (n. d.). *The Psychotherapeutic Professions in Germany*. Dostupné z <https://docplayer.net/15089604-The-psychotherapeutic-professions-in-germany-bernhard-strauss.html>

Šnajdrová, L. (2018). *Psychoterapie našich prababiček*. Praha: Portál.

Telec, I. (2017). Psychoterapie a právo. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. Dostupné z <http://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/view/142/127>

Vybíral, Z. (2016). *Jak se stát dobrým psychoterapeutem*. Praha: Portál.

Vybíral, Z. & Roubal, J. (Eds.). (2010). *Současná psychoterapie*. Praha: Portál.

Vymětal, J. (2004). *Obecná psychoterapie (2., rozš. a přeprac. vyd)*. Praha: Grada.

Zeig, J. K. (2005). *Umění psychoterapie: C. Rogers, V. Satirová, P. Watzlawick, A. Ellis, A. Beck, A. Lazarus a další* (D. Kuneš, překl.). Praha: Portál. (Originál byl publikován v roce 1987 s názvem *Evolution os Psychotherapy*)